

Yaşlanma, birey ve toplum: Yaşlanmaya sosyolojik bakış

Aging, individual and society: A sociological view on aging

Aylin Nazlı

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İzmir

Öz

Yaş, biyolojik bir kategori olduğu kadar sosyal bir kategoridir. Bireyin sosyal bir varlık olması ve toplum denilen sosyal bir ortamda yaşıyor olmasından dolayı yaşlanma, sosyal bir içeriğe de sahiptir. Bu sosyal içeriği oluşturan faktörler, yaşlanmayı sosyal bir olguya dönüştürmektedir. Sosyoloji, yaşlanmaya sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Sosyolojik açıdan yaşlanma olgusu, sosyal bir bağlam içinde, bireyi ve toplumu içeren sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerle iç içelik sergilemektedir. Bu yazının amacı ise yaşlılık olgusunun sosyal içeriğini, bireysel ve toplumsal düzlemler temelinde, sistematik bir biçimde açıklamak ve yaşlanmanın sosyolojik içeriğini yaşlılık olgusu temelinde ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Yaşlanma, toplum, bireysel yaşlanma, toplumsal yaşlanma, sosyolojik bakış.

Abstract

Age is a social category as much as it is a biological category. Aging also has a social content, for an individual is a social being and lives in a social environment called the society. The factors which constitute this social content turn aging into a social phenomenon. Sociology approaches aging from a sociological perspective. Sociologically, the phenomenon of aging is intertwined with the sociocultural and socio-economic factors including the individual and the society in a social context. This paper aims to systematically elucidate the social content of the phenomenon of agedness on the basis of individual and social planes and to present the sociological content of aging on the basis of the phenomenon of agedness.

Keywords: Aging, society, individual aging, social aging, sociological view.

Giriş

21. yüzyılın en önemli demografik olgularından birisi, yaşlanmadır. Öncelikle gelişmiş toplumlarda görülen, yakın gelecekte de gelişmekte olan toplumlarda kendini gösterecek olan yaşlanma olgusu, insanların daha uzun yaşaması, doğum oranlarının azalması ve dolayısıyla yaşlı nüfusun oransal artışı olarak kendini belli etmektedir. Nüfusun yaşlanması ise ekonomi, aile, sağlık ve sosyal güvenlik vb. gibi toplumun birçok alanını etkilemektedir. Yaşlanma, artık gelişmiş ülkeler kadar, gelişmekte olan ülkeler açısından da önemle değerlendirilmesi gereken bir konudur (1).

Yaşlanma, istinasız bütün canlılarda oluşan ve o canlı türüne özgü, belirli bir dönem sonunda ölüme sonuçlanan, normal fizyolojik bir süreçtir (2).

Bireyin biyolojik yaşam beklentisine, bedeninin organik gelişimine ve 'çöküşüne' işaret eden bu süreç, beraberinde yaşlı bedenini her açıdan kuşatan birçok hastalığı getirdiği için "gerontoloji" kadar "geriatri"nin de önemli bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (3-5). Sosyoloji ise yaşlanan bireyin sosyal bir varlık olması ve toplum denilen sosyal bir ortamda yaşıyor olmasından dolayı yaşlanmaya sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Bu bakış açısı altında yaşlanma, sosyal bir içeriğe sahiptir. Bu sosyal içeriği oluşturan faktörler, yaşlanmayı hem birey hem de toplum bazında birçok sosyal faktörle etkileşim içinde olan sosyal bir olguya dönüştürmektedir.

Sosyolojik açıdan yaşlanma olgusu, sosyal bir bağlam içinde bireyi ve toplumu içeren sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerle iç içelik sergilemektedir. Yaşlanan birey, bu sosyal faktörlerden bireysel ve toplumsal düzlemlerde doğrudan/dolaylı olarak hem etkilenmektedir.

Yazışma Adresi: Aylin Nazlı

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
Bornova, İzmir

Bu yazının amacı ise yaşlanma olgusunun sosyal içeriğini sistematik bir biçimde açıklamak ve yaşlanmanın sosyolojik içeriğini yaşlanma olgusu temelinde ortaya koymaktır. Belirtilen bu amacı gerçekleştirme ve sosyal içeriği daha net gösterebilme adına "bireysel yaşlanma" ve "toplumsal yaşlanma" olarak iki temel düzlem ayırt edilmiştir. Yaşlanan bireyin sosyal bir varlık oluşu ve bir toplumda yaşıyor olması nedeniyle aslında her iki düzlem birbirine çok sıkı bir etkileşim içindedir. Fakat bir olgu olarak ortaya çıkan yaşlılığın sosyal içeriğinin daha iyi görülebilmesi ve açıklanabilmesi için bu tür bir ayırımın daha sistematik olacağı kabul edilmiştir.

1. Bireysel Yaşlanmanın Sosyal İçeriği

Yaşam boyunca oluşan bir bireysel gelişimsel süreci olarak ele alınabilen bireysel yaşlanmanın sosyal içeriğinde, sosyal statü ve rollerin, sosyal ilişkilerin yaşlanma ile olan etkileşimi ve bu süreç içindeki görünümün ön plana çıkmaktadır. Bireyin bir toplum içinde var olması, sosyolojik olarak, onun toplumda üstlendiği sosyal statü ve rolleri aracılığıyla mümkündür. Sosyal roller, bireyin toplum içindeki sosyal işlevlerini yerine getirmesini sağlayan bir tür "yol haritası"dır. Toplum içinde bireyin sosyal rollere sahip olmasındaki kriterlerden biri de yaşıdır. Sosyal rollerin yaşla olan bağlantısı ve içeriği normatiftir. Çoğu toplum, birçok rol ve statüye sahip olmada yaş kriterini getirmekte ve buna performans, cinsiyet, eğitim vb. gibi kriterler de eşlik edebilmektedir. Bebeklikten çocukluğa, ergenlikten yetişkinliğe doğru ilerleme süreci olan yaşam döngüsünde, statüler ve onlarla bağlantılı sosyal ilişkiler ve sosyal sorumluluklarda niceliksel ve niteliksel düzeyde bir artış olmaktadır. Fakat yaşlanmayla birlikte tüm bu sosyal faktörlerde bir düşüş gözlenmekte ve yaşlı birey için bu sosyal durum yaşamdan izole olmaya kadar varan bir görünüme işaret etmektedir. Bu görünüm içinde yaşlanan birey, yeni bir toplumsal statüye (yaşlı) geçmiş ve beraberinde birçok statü ve rol kaybı yaşamaya başlamıştır. Adı geçen bu rol kayıplarından en önemlisi sosyo-ekonomik içerikli olan çalışma/iş rolünün kaybıdır. Gelir getiren bir işte çalışan bireyin yaşlanması, "emeklilik" denilen ekonomik ve sosyal bir olguyu da beraberinde getirmektedir. Emeklilik, bir tür üretim dışı kalmaktır. Bu eşitliğin kurulduğu ve sosyal devlet anlayışının da şekillendiği 1960'lara kadar olan dönem içinde emeklilik, bir devlet politikası olarak kurumsallaşmış ve "çalışan nüfus tarafından bakılmak" anlamına gelen bir içeriğe de sahip olmuştur. Birey açısından bunun ilk getirisi ise gelir kaybı ve yaşam standardının düşmesi gibi ekonomik ve sosyal kayıp ve değişimlerdir (6-8).

Yaşlı statüsüne geçiş ile birlikte çeşitli sosyal rollerin kaybı, bu alanlardaki sosyal ilişki ve etkileşimlerin de zaman içinde kaybına yol açmaktadır. Diğer bir değişle,

bireyin emekli olması, aile üyeleri ve dostların ölüm, hastalık vb. gibi çeşitli nedenlerle azalması, çocukların evlenme, eğitim, çalışma gibi nedenlerle evden ayrılması, sosyal paylaşım alanlarının kaybına neden olmakta ve bireyi yalnızlığa/sosyal izolasyona kadar götürebilmektedir. Yaşlılığın sosyal içeriğinin, tüm bu faktörlerle bağlantılı bir başka görünümü ise yaşlılığın, bir bakım ve muhtaçlık dönemini de içermesidir. Gelir, sosyal sınıf, eğitim, aile gibi sosyal faktörlerin etkisine göre bakım ve muhtaçlık döneminin içeriği değişim gösterebilmektedir. Daha önceleri kimsenin yardımı olmadan kendi bakımını sağlayabilen yaşlının şimdi temel gereksinimleri için başkasına muhtaç hale gelmesi, yaşlının kendisi ve toplum üyeleri tarafından bir prestij kaybı olarak algılanabilmektedir (9).

Bireysel yaşlılığın sosyal içeriği ile ilgili belirtilmesi gereken son bir nokta da yaşlanma olgusu ile karşılıklı bir etkileşimde bulunan sosyal cinsiyet (gender), sosyal sınıf, etnik köken gibi diğer sosyal faktörlerin de göz ardı edilmemesi gerekliliğidir. Yaşlanma üzerinde etkide bulunan bu gibi faktörlerin etkileri ve sonuçları, yaşlılığın aslında homojen değil heterojen içerikli sosyal bir olgu olduğunun da altını çizmektedir (8).

2. Toplumsal Yaşlanmanın Sosyal İçeriği

Bireysel bir olgu olarak algılanan yaşlanmanın sosyal içerikli görünümüleri, her toplumda kendine özgü olarak varlığını sürdürmektedir. Adı geçen bu görünümün, bireyin içinde yaşadığı toplumdan ayrı var olamayacağı gerçeğinden hareketle toplumsal bir boyuta da sahip olduğu kabul edilmektedir. Diğer bir değişle, yaşlanmaya ilişkin var olan ve bireysel düzeyde ortaya çıkan her türlü görünüm, içinde yer aldığı toplumun sahip olduğu ailesel, ekonomik, siyasal, kültürel ve benzeri niteliklerinden etkilenmekte ve yaşlılığa ilişkin çeşitli toplumsal algılar/sosyal anlamlandırmalar ve sosyal görünümün ortaya çıkarmaktadır. Yaşlanmanın toplumla ilgili boyutlarına işaret eden bir kavramsallaştırma olarak 'toplumsal yaşlanma'nın sosyal dinamikleri, iki boyutta karşımıza çıkmaktadır: Yaşlanmaya ilişkin sosyal anlamlandırmalar ve sosyal yaşlanma görünümüleri.

2.1. Yaşlanmaya İlişkin Sosyal Anlamlandırmalar

Yaşlanmaya ilişkin sosyal anlamlandırmalar boyutu, sosyal inşalar aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Bireylerin, içinde yaşadıkları toplumu tanımlama, açıklama ve yorumlama süreci, sosyal insanın içeriğini oluşturmaktadır. Günlük yaşamın sosyal anlamlandırılması, etkileşim içinde bulunan bireylerin, birlikte ortaya koydukları sosyal bir girişimdir. Diğer bir değişle, bireyler ve toplumlar, yaşamlarına ilişkin gerçeklikleri, kendi kültürleri içinde sosyal olarak inşa etmektedirler. Adı geçen birey ve toplum bazlı bu sosyal inşa süreci, kültürel bir çerçeve içinde ve sosyal anlamlandırmalar olarak karşımıza gelmektedir (10). Adı geçen bu sosyal

anlamlandırmalarda, içinde yaşanılan toplumun kültürel değerleri çok etkili olmaktadır. Bu sosyal anlamlandırma süreci; genelde yaşlanma, özelde ise başarılı yaşlanma için de geçerlidir.

Modern Batı toplumları, tıp ve teknoloji desteğiyle, yaşlanma sürecinin olabildiğince ideal ölçütler çerçevesinde gerçekleşmesini sağlamaya ve yaşlanmayı 'başarılı yaşlanma' olarak tanımlanan bir sürece çevirmeye çalışmaktadırlar. Paltmore'a göre, başarılı yaşlanma yaşam memnuniyeti, uzun ömür, engellilikten muafiyet bileşenleri temelinde tanımlanırken, Rowe ve Kahn'a göre ise başarılı yaşlanma hastalık ve engellilikten korunma, yüksek fiziksel ve bilişsel işlevlerin korunması ve toplumsal/üretimsel alanlara dahil olma şeklinde tanımlanmaktadır (11). Başarılı yaşlanmanın içerdiği bileşenler temelinde birçok model ortaya konulmuş olmasına rağmen bu bileşenleri, ortak bir zemin üzerinde bir araya getirmek mümkündür. Baltes ve Baltes, ortak bir zeminde buluşan bu bileşenleri şöyle sıralamaktadır: Yaşamın uzunluğu, biyolojik sağlık, mental sağlık, bilişsel yeterlilik, sosyal yeterlilik ve üretkenlik, bireysel kontrol ve yaşam memnuniyeti (12). Fakat yaşlanmanın özündeki sosyal içerik, başarılı yaşlanma kavramı için de geçerlidir ve bu bileşenlere ilave olarak karşımıza başarılı yaşlanmaya ilişkin sosyal inşalar olarak çıkmaktadır.

"Başarı" kavramına yakından bakıldığında, bu kavramın orijinal içeriğinin kapitalist Batı toplumlarının rekabete ve üretken olmaya dayalı değerlerine işaret eden ve üretken, hasta olmayan elit bir yaşlı grubunu hedef alan bir kavram olduğu görülmektedir. Başarı kavramı içinde üretken olma ve aktif olmaya ilişkin oldukça yoğun bir sosyal/kültürel vurgu vardır ve bu vurgu, modern batı toplumlarının yaşlılığa ilişkin kültürel sosyal inşasının içeriğidir. Başarı ve başarılı kavramıyla yakından ilişkilendirilen üretkenlik ve aktiflik kavramı da kültürel içerikli bir sosyal inşadır. Nitekim Batı toplumlarının kültüründe bir sosyal değer olarak üretken ve başarılı olma, sosyal alanda var olabilmenin önemli koşuludur. Sosyalizasyon süreci içinde genç kuşaklardan başlayarak bu değerler aile, okul gibi temel sosyalizasyon ajanları yardımıyla kazandırılmaktadır. Sosyal bir çevreye sahip olma, herkes tarafından beğenilme, değişime olumlu yaklaşma gibi nitelikler de üretkenlik ve başarıya eşlik eden kültür içindeki diğer önemli sosyal değerler olarak ortaya çıkmakta ve benimsenmektedir (13). Buna ilişkin bir örnek, ABD'de yaşayan ve oraya gençken göç etmiş ABD asıllı Japon yaşlıları ile ABD yaşlıları arasındaki başarılı yaşlanmaya ilişkin tutum karşılaştırma çalışmasıdır. 65+ yaş kuşağındaki iki grubun karşılaştırmasında önemli verilerden bazıları şunlardır: Ölene kadar sağlıklı yaşamayı Japon yaşlıları %92.8 oranında, ABD'li yaşlılar ise %94.9 oranında çok önemli bir unsur olarak görmüşlerdir. Aile ve arkadaşlara sahip olmayı Japon

yaşlılar %85.7, ABD'li yaşlılar %90.2 olarak önemsemişlerdir. İnsanlarla/toplumla birlikte olma oranları %76.9'a %87.5'tir. Yalnızlık ve izole olma duygusu yaşamamaya katılım, %75.1'e %83.5'tir. Yaşlanma ile gelen değişimlere uyum sağlamaya katılım, %76.3'e %83.5'tir. Ölünceye kadar kendi bakımını sağlayabilmeye katılım oranları ise %92.9'a %94.7'dir. Emeklilik döneminde gelir getirici bir işte çalışma ya da gönüllü olarak bir yerde çalışmaya katılım oranları da %43.2'ye %50.2'dir. Yeni şeyler öğrenmeye katılım ise Japon yaşlılarda %62.1, ABD'li yaşlılarda %78.6'dır. Değerlere bakıldığında kültürel bazlı küçük farklılıklar olmakla birlikte Batılı değerleri içinde yaşama ve onları içselleştirmenin etkisi ile başarılı yaşlanmaya ilişkin sosyal inşalarında ABD'li Japon yaşlıları ile ABD'li yaşlıları arasında pek bir fark olmadığı, hemen hemen aynı değerlere sahiplik temelinde yaşlılığı kurguladıkları görülmektedir (14).

Geleneksel kültürlerin ve değerlerin egemen olduğu toplumlarda yapılan çalışmalar ise yukarıda ortaya çıkan bulgulardan daha farklı bir yaşlanma ve başarılı yaşlanma olgusu ve dolayısıyla da sosyal inşası ile karşılaşıldığını göstermiştir. Ortalama yaşam süresinin 85+ olduğu Okinawa'da yapılan bir çalışmada, Okinawalı yaşlı kadınların, "başarılı yaşlanma"yı kendi kültürelilikleri içinde anlamlandırdıklarını ortaya koymuştur. Bu bölgede yaşayan yaşlı kadınların hemen hepsi, "bashi-fu" kumaşı dokumaktadır. Bu dokuma işinde çalışma onları, sosyal yaşamın içinde tutmakta, para kazandırmakta, geleneksel anlamda statü sahibi yapmakta, kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır. Geleneksel koruyucusu olarak adlandırılan bu kadınlar için başarılı yaşlanma, bu aktiviteyi yapabilmektir (13).

Tayvan'da yapılan bir çalışmada da yaşlılara "yaşlılığınızda sizin için ideal ve memnuniyet verici unsurların ne olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Bu sorunun yanıtı olarak ortaya çıkan en önemli unsurlar ise ekonomik sıkıntının olmaması ve ekonomik-sosyal güvenliğin olmasıdır. Gençlik ve yetişkinlik dönemlerini ülkenin stabil olmayan ekonomik ve politik yaşamı içinde geçiren yaşlılar, yaşlanma döneminde bunun güvencesini aramaktadırlar. Buna ek olarak ortaya çıkan üçüncü bir unsur da yaşlanma dönemlerinde evlatların ana babaya bakmalarıdır. Çünkü geleneksel olarak Tayvanlı yaşlılar için çocuklar, yaşlanma dönemlerinde ana babalarına bakmakla yükümlüdür. Bu çalışmanın belki de en önemli bulgusu yaşlanma döneminde çalışıyor olmak/para kazanıyor olmanın, bu kültür içinde, yaşlının kendine saygılı ve ona bakacak evlatları ve ailesi olmadığı, onu yüzüstü bıraktıkları anlamına gelmesidir (15).

İsveç'e göç eden İranlı yaşlılar üzerinde yapılan bir çalışmada de ilginç bulgulara rastlanmıştır (16). Geleneksel bir kültüre sahip olan İranlı yaşlılar için de, iyi yaşlanma çocukla ile birlikte geçirilen yaşlanmadır. Fakat

İsveç gibi batılı/modern bir kültürün değerlerinin egemen olduğu bir toplumda yaşlı olmak, kendi geleneksel değerlerini korumada ve sürdürmede bir takım sorunlara ve değişimlere de neden olabilmektedir.

“Eğer İnan’da yaşasaydım, iyi bir yaşlılığın, çocuklarımla birlikte yaşlanmakla aynı anlama geldiğini düşünürdüm. Fakat bu günlerde böyle değil artık. İsveç’te durum farklı; birinin ailesine yakın olması, burada önemli değil. Çocukları ile birlikte yaşamamasına rağmen burada bir yaşlı, iyi bir yaşlılığa sahip olabilir..... İnan’da olduğu gibi ölünceye kadar çocuklarımla birlikte yaşamak ideal olurdu, fakat bu bir rüya.. Oğlum bir İsveçli ile evlendi....” (16).

2.2. Sosyal Yaşlanma Görünümleri

Toplumsal yaşlılığın sosyal içeriğinin ikinci boyutu, yaşlanma olgusunun çeşitli toplumsal görünümleridir. Yaşlanan evlilik, gençleşen, tekilleşen, kadınlaşan, tüketen ve kurumlaşan yaşlanma, bu toplumsal yaşlanma görünümünün başlıcalarıdır.

Çocuklarını evlendirip, emekli olduktan sonra son 25-30 yılını birlikte geçiren evli çiftlerin varlığı ile birlikte toplumsal bir kurum olan evliliklerin de “yaşlandığı” yani kendine özgü bir değişim ve dönüşüm içinde olduğu görülmektedir. Yaşlanma ile birlikte aile üyelerinin zaman içinde yaşadığı statü ve otorite kayıpları ile birlikte aile içi rol paylaşımının, aile içi karar alma süreçlerinin, aile geliri üzerindeki kontrolün, çocuklarla olan ilişkilerin, aile içi otoritenin, eşlerin birbirlerinden olan beklentilerin ve evliliğe anlam kazandıran hedef ve amaçların değişimi gündeme gelmektedir (18,19). Adı geçen bu değişimler şunu işaret etmektedir: Yaşlanma olgusu, evlilik/aile düzeninde bir öncekinden farklı bir yapılanma ortaya çıkarmakta ve evliliği de ‘yaşlandırmaktadır’.

Batı toplumlarında sosyal, ekonomik ve tıbbi faktörlerin etkisi altında yaşlıların artan oranı, onları tüketim toplumunun mekanizmaları içine çekerken onlara ilişkin kültürel değerlerin değişimini de getirmiştir. Artık “işe yaramaz yaşlanma” yerine “pozitif yaşlanma” söz konusudur. Pozitif yaşlılığın temsilcileri ise yeni/gençleşen yaşlı grubudur. Eğitim seviyesinin yüksek oluşu, üst kademe meslek ve işlerde çalışmış olmaları, mal varlığı ve çoğaltma imkanlarına sahip olmaları, emeklilik/yaşlanma ile yaşam standartlarında görece bir düşüşün olmaması ve yeni bir yaşam tarzı ile yaşlanma dönemine girmeleri, önemli nitelikleridir. Turistik/kültürel amaçlı seyahat eden, hobi/boş zaman, kültürel/sanatsal aktivitelerine katılan, hatta çeşitli alanlarda hala üretken olabilen bu yeni kuşak yaşlılar, “Unumu eledim, eleğimi astım.” anlayışının tersine, son derece hareketli bir yaşam tarzına sahip görünmektedir. Bunun temel nedeni yeni yaşlılığın kültürel içeriğinde aktivizme, bireyselliğe, gençliğe, fit ve sağlıklı olmaya ilişkin bir sosyal değer vurgusunun bulunmasıdır. Artık yaşlı olsalar da tüketim toplumunun değerleri, onlardan yaşlanmaya karşı

gelmelerini, kendi bedenlerine bakmalarını, sağlıklı yaşam ve dengeli bir şekilde beslenmelerini beklemektedir. “Hissettiğiniz yaştasınız.”, “Yaş sizin aklınızdadır.” gibi söylemler, yaşlılığın, biyolojik bir kategori olmaktan uzaklaşıp, sosyal/kültürel olarak inşa edilen bir kategori olmaya başladığının da bir göstergesidir. Özellikle adı geçen bu grubun içeriğinde “baby boomer” kuşağının olduğu ve bu kuşağın değişen topluma çok daha çabuk ayak uydurması nedeniyle yeni yaşlı kuşağını oluşturdukları belirtilmektedir. Fakat yaşlılığın homojen bir grup olmadığına altını çizerek, adı geçen bu nitelikleri gösterebilme ve değerleri benimsemede, orta ve üst sosyal sınıf yaşlıların olasılığının alt sınıflarinkine göre daha yüksek olduğunu söylemek yerinde olacaktır (20-22).

Yaşlanma açısından bireyselleşme ve tekilleşme süreçleri, kendini yine farklı değer yargıları ve davranışlarda göstermektedir. Bireyselleşme ve tekilleşme, özellikle yeni yaşlı kuşağında, yeni yaşlıların bireysel bağımsız davranma, karar alma, yeni amaçlar/hedefler belirlemeyi işaret ederken, tekilleşme yaşlıların kendi evlerinde (çocuklarından bağımsız) bir çift olarak ya da faklı nedenlerle yalnız kalanların yalnız yaşamaya devam etmelerini içermektedir. Geleneksel geniş aile biçimini ve değerlerinin yerini çekirdek aileye ve değerlerine bıraktığı toplumlarda, bireyselleşme ve tekilleşme süreçlerinin görünür hale gelmesi daha olasılıklıdır. Çekirdek ailenin biçimsel olarak daralması, az çocuk tercihi ve artan boşanma oranları, gelecekte yalnız yaşayacak olan yaşlıların sayısının artacağı yönündeki önemli göstergeler olmaktadır. Bu grubun içinde kadınların özellikle göze çarptığı görülmektedir. Kadınların erkeklerden daha uzun yaşamaları ve sonrasında çalışma yaşamını evlenmeye tercih edenler grubu içinde yaşlı kadınların oranını yükseltmektedir. Bu görünüm yaşlılığın sosyal görünümünden birinin de kadınlaşma olduğunu yani yaşlıların cinsiyet bazında kadınlardan yana bir oran izlediğini ve çeşitli sosyo-kültürel niteliklerin de buna eşlik ettiğini işaret etmektedir (18,23).

1980’ler ve sonrasında neoliberal politikalar, yaşlılığa ilişkin özel emeklilik programlarını devreye sokmuş, devletin yaşlılara yaptığı yardımlar azalmaya başlamıştır. Emekliliğe hazırlanan yaşlılar, artık sigorta sektörünün çok önemli bir müşterisi konumuna gelmişlerdir. Üretim toplumundan tüketim toplumuna geçişle birlikte, aktif üreticiliğin yerini aktif tüketicilik almıştır. Dolayısıyla aktif olma, bir önceki yapıda, üretim üzerinden tanımlanırken artık tüketim üzerinden tanımlanmaktadır. Batı toplumlarında sosyal ve ekonomik ve tıbbi faktörlerin etkisi altında oranı artan yaşlılar, tüketim toplumunun mekanizmalarının içine çekilmektedir. Yaşlılardan modern toplumda, üretim dışı kaldıklarında köşelerine çekilip, onlara verilen emekli aylığı ile geçinmeleri beklenirken şimdi artık tüketim toplumunda aktif

tüketiciler olmaları beklenmektedir. Aktivizm, bireysellik, gençlik, fit, sağlıklı olma vb. gibi kültürel değerlerle desteklenen bu yapı içinde yaşlılar, piyasa koşullarına göre şekillenen turizm, spor, moda vb. gibi alanlarda aktif bir tüketici potansiyeli olarak görülmektedir (24-26).

Yaşlanma, yaşlılık bakımı ve sorunları geçmiş toplumlardan 20.yy.a kadar çoğunlukla bireysel bir sorun olarak değerlendirilmiştir. Fakat günümüz modern toplumlarında yaşlılığın toplumsalla olan bağlantısının fark edilmesi ve toplumların yaşlanmaya başlamaları nedeniyle yaşlanma, bireysellikten uzaklaşarak sosyalleşmeye ve sosyal bir olgu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. 1982 yılında Viyana'da 1. Yaşlılık Asamblesi'nin düzenlenmesi ve sonrasında 1. Viyana Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı'nın hazırlanması, ekonomik alanda emeklilik politikalarının oluşturulması, sağlık sigortasının ortaya çıkışı, örgütlenmesi, evde bakım hizmetlerinin kurumsal bakım modeline alternatif olarak getirilmesi, ileri yaşlanma ile birlikte yaşlılıkta sağlıklı yaşlanmanın önemine paralel sağlık

hizmetlerinin kurumsallaşması gibi örnekler, günümüzün modern ve yaşlanan toplumlarında, yaşlılığın kurumlaşmasının işaretleri olmaktadır (27,28).

Sonuç olarak, yaşlanmanın biyolojik niteliği yanında toplumsal ve kültürel bir olgu olması, yaşlanma olgusunu bireysel ve toplumsal bir platformda, kendi sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik görünümü ile birlikte var etmektedir. Yaşlanmaya ilişkin bireysel düzeyde ortaya çıkan her türlü görünüm, içinde yer aldığı toplumun ekonomik, siyasal, kültürel vb. her türlü niteliğinden etkilenmekte ve onu toplumsal düzleme taşımaktadır. Bu nedenle de yaşlanma ve yaşlılık hem bireysel hem de toplumsal düzlemde karşımıza çıkmaktadır. Sosyal içeriğe sahip görünümü ise her toplumda kendine özgü olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle de yaşlanma, toplumdan topluma benzerlikler ile farklılıklar barındırmakta ve sosyolojik bakışa da ihtiyaç duymaktadır.

Kaynaklar

1. DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı VIII. Yayın No 2741. 2007. [cited May 2015] Available from: <http://ekutup.dpt.gov.tr/nufus/yaslilik/eylempla.pdf>
2. Ersanlı K, Kalkan M. Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık. 1. Baskı. Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık; 2008:3.
3. Birren JE, Binstock RH. Handbook of Aging and Social Sciences. 6th ed. Burlington, MA: Elsevier Publications; 2006:238-40.
4. Morgan LA, Kunkel SR. Aging, Society, and the Life Course. 3rd ed. New York: Springer Publishing Company; 2007:246-50.
5. Ersanlı K, Kalkan M. Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık. 1. Baskı. Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık; 2008:121-50.
6. Tufan İ. Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak, Yaşlanmanın Sosyolojisi. İstanbul:Anahtar Kitaplar; 2003:243-72.
7. Morgan LA, Kunkel SR. Aging, Society, and the Life Course. 3rd ed. New York: Springer Publishing Company; 2007:197-200.
8. Birren JE, Binstock RH. Handbook of Aging and Social Sciences. 6th ed. Burlington, MA: Elsevier Publications; 2006: 95-308.
9. Ersanlı K, Kalkan M. Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık. 1. Baskı. Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık; 2008:68-74.
10. Berger PL, Luckman T. The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. London, England:Penguin Books; 1979:33-42.
11. Phelan EA, Larson EB. Successful aging- where next? J Am Geriatr Soc 2002;50(7):1306-8.
12. Baltes PB, Baltes MM. Successful Aging. Cambridge, England:Cambridge University Press; 1993:5.
13. Wilcox DC, Bradley JB. The cultural context of 'successful aging' among older women weavers in a northern okinawan village:the role of productive activity. J Cross Cult Gerontol 2007;22(2):137-65.
14. Phelan EA, Anderson LA, LaCroix AZ. Older adult's views of 'successful aging' how do they compare with researcher's definitions? J Am Geriatr Soc 2004;52(2):211-6.
15. Hsu HC. Exploring elderly people's perspectives on successful aging in Taiwan. Ageing Soc 2007;(27):87-102.
16. Torres S. Understandings of successful aging in the context of migration: The case of Iranian to Sweden. Ageing Soc 2001;21(3):333-55.
17. Morgan LA, Kunkel SR. Aging, Society, and the Life Course. 3rd ed. New York: Springer Publishing Company; 2007:125-39
18. Tufan İ. Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak, Yaşlanmanın Sosyolojisi. İstanbul:Anahtar Kitaplar; 2003:209-19.
19. Cravit D. The New Old. How the Boomers Are Changing Everything... Again. Toronto, Ontario:ECW Press; 2008:1-15.
20. Birren JE, Binstock RH. Handbook of Aging and Social Sciences. 6th ed. Burlington, MA: Elsevier Publications; 2006:436-9.
21. Tufan İ. Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak, Yaşlanmanın Sosyolojisi. İstanbul:Anahtar Kitaplar; 2003:24-5.
22. Tufan İ. Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak, Yaşlanmanın Sosyolojisi. İstanbul:Anahtar Kitaplar; 2003:52-4.
23. Schulz JH, Binstock RH. Aging Nation. The Economics and Politics of Growing Older in America. Westport, CT:Praeger Publishers; 2006:137-45.
24. Çabuklu, Y. Toplumsalın Sınırında Beden. İstanbul:Kanat Yayıncılık; 2004:68-75.
25. Birren JE, Binstock RH. Handbook of Aging and Social Sciences. 6th ed. Burlington, MA: Elsevier Publications; 2006:440-1.
26. Berkman B, Harootyan L. Social Work and Health Care in Aging Society: Education, Policy, Practice and Research. New York:Springer Publications; 2003:73-121.
27. Birren JE, Binstock RH. Handbook of Aging and Social Sciences. 6th ed. Burlington, MA: Elsevier Publications; 2006:360-81.